

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Mehiläinen kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta. Felicitas Mehiläinen on yksi Suomen suurimmista lapsettomuushoitojen tekijöistä. Vuosittain Felicitaksen klinikoilla tehdään yli 3800 lapsettomuushoitoa: koeputkihedelmöityshoitoja, pakastealkioiden siirtoja, kohdunsisäisiä inseminaatioita, hormonihoidoita ja hoitoja luovutetuilla sukusoluilla.

Pidämme tärkeänä lain tavoitteita vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta, koskemattomuutta ja oikeutta yksityiselämään erottamalla sukupuolen oikeudellinen vahvistaminen lääketieteellisistä tutkimuksista ja hoidoista sekä poistamalla voimassa oleva vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä edellytyksenä sukupuolen oikeudelliselle vahvistamiselle.

Keskitymme lausunnossamme pääasiassa hedelmöityshoitolakiin ja hedelmöityshoitojen toteuttamiseen liittyviin huomioihin.

Nykyistä hedelmöityshoitolakia (1237/2006) säädettäessä hedelmöityshoitojen antamisen rajat ja mahdollisuudet saada hoitoa määriteltiin parisuhde -ja sukupuolisidonnaisesti. Voimassa oleva hedelmöityshoitolaki jättää huomioimatta erilaisia monimuotoisia suhteita ja perhemuotoja mm. transsukupuolisten henkilöiden hoitoihin liittyen. Tämä johtaa vaikeatulkintaisiin tilanteisiin ja tietyissä tilanteissa henkilöiden epätasa-arvoiseen kohteluun. Kuten esityksen taustaselvityksessä todetaankin, hedelmöityshoitolakia olisi tarpeen päivittää viiveettä sukupuolineutraaliksi sekä mm. parisuhdemääritelmien suhteen.

Uudessa esityksessä lain kolmanteen pykälään vahvistamisen oikeusvaikutuksista esitetään henkilön sukupuolena pidettäväksi lisääntymisbiologista sukupuolta **”sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, henkilön sukupuolena pidetään henkilön lisääntymisbiologista sukupuolta sovellettaessa hedelmöityshoidoista annettua lakia (1237/2006)**. Aikaisempaan tilanteeseen verrattuna tämä antaa mm. mahdollisuuden hoitaa itsellistä transsukupuolista miestä ja siten lisää yhdenvertaisuutta ja selkiyttää hoidon antamisen mahdollisuuksia mm. erilaisissa parisuhteissa olevien transsukupuolisten välillä.

Kuitenkin, tilanteessa jossa juridinen ja lisääntymisbiologinen sukupuoli eriyttäisiin hedelmöityshoitolakia sovellettaessa, jää epäselviä toimintaan olennaisesti vaikuttavia kohtia. Näiden kohtien selkiyttäminen on näkemyksemme mukaan hedelmöityshoitoklinikoiden toiminnan näkökulmasta erittäin tärkeää yhdenmukaisen lain tulkinnan, hoidettavien riittävän tiedonsaannin, vanhemmuusmääritelmien oikein ohjautumisen ja siten potilaiden hoidon laadun varmistamiseksi.

Olellaisin toiminnan selkeyttämistä vaativa kohta on lisääntymisbiologisen sukupuolen määritelmän käytön rajat hoidossa ja hoitojen dokumentoinnissa. Hedelmöityshoitojen yhteydessä sukusolujen ja alkioiden luovuttajille, sekä hoitoa saaville tehdään hedelmöityshoitolain (ja kudoslain, 101/2001) mukainen hoitosuostumus aina kyseessä olevaa hoitoa varten. Hoitosuostumusten muotoon vaikuttaa mm. parisuhdestatus ja sukupuoli. Hoitosuostumus on olellainen dokumentti, sillä sen perusteella voi määräytyä mm. hoitoon osallistuvien henkilöiden vanhemmuus. Epäselvää on, toteutetaanko dokumentoinnissa tätä laista huolimatta henkilön sen hetkistä juridista määritelmää, jolloin valitun sukupuolen mukainen vanhemmuusmääritelmä ohjautuisi oikein vai käytetäänkö lisääntymisbiologista määritelmää.

Huomioitavaa on myös, että sukupuoli voi olla eri hoidon hetkillä eri (hoitosuostumuksessa) kuin silloin, kun sukusoluja, joita hoidossa käytetään, on taltioitu.

Tässä lakiesityksessä ei ole suunnitelmaa tehdä muutoksia hedelmöityshoitolakiin.

Näkemyksemme mukaan olisi kuitenkin tarpeellista tehdä tarvittavat ohjaukset ja viittaukset hedelmöityshoitolakiin ja viranomaiselta selkeä ohjeistus toiminnan muutoksiin toimijoiden yhtenäisen lain tulkinnan vahvistamiseksi. Toimintakäytännöt saattavat tällä hetkellä vaihdella merkittävästikin valvojan kulloisenkin tulkinnan mukaan.

Lakiesityksen taustoissa pohditaan myös vaikutuksia virastojen toimintaan ja väestötietojärjestelmään. Hedelmöityshoitolain osalta huomioon nousee luovutetuista sukusoluista syntyneen lapsen tiedonsaantioikeus hänen täytettyään 18 vuotta. Luoterirekisteriin toimitetut tiedot voivat muuttuneessa tilanteessa olla toisen sukupuolen mukaiset. Onko lapsella näin aidosti oikeus tai mahdollisuus jäljittää halutessaan biologinen alkuperänsä.

Lisätietoja lausunnosta antaa
Miia Savander
miia.savander@mehilainen.fi